

LAUSUNTO

Tieteentekijöiden lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta (VN/28596/2023)

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Osoitamme lausuntomme koskemaan vain kansalaistamisen toimeentuloedellytykseen ehdotettuja muutoksia.

Petteri Orpon hallitus esittää edelleen tiukennuksia kansalaisuuslakiin ja kansalaistamisen edellytyksiin. Lakiesitys edustaa ajattelutavan muutosta suhteessa kansalaisuuden rooliin kotoutumisessa siihen suuntaan, että kansalaisuuden katsotaan edellyttävän kotoutumista sen sijaan, että kansalaisuus tukisi kotoutumista. Tätä muutosta ei perustella eikä perusteluissa esitetä konkreettisia ongelmia, joita tämä lakimuutos ratkaisisi. Toimeentuloedellytyksen osalta ehdotettu muutos on merkittävä. Nykyisin kansalaistaminen edellyttää selvitettyä, laillista toimeentuloa, kun taas ehdotettu muutos edellyttää turvattua toimeentuloa.

Turvattun toimeentulon edellytys määritellään hallituksen esityksessä siten, että kansalaistamista edeltävän kahden vuoden tarkastelujaksolla henkilö on saanut turvautua työttömyys- ja/tai toimeentulotukeen enintään kolmen kuukauden ajan. Kahden vuoden tarkastelujakso määritellään kansalaisuushakemuksen käsittelyä edeltäväksi kahdeksi vuodeksi.

Tieteentekijöiden kantana on, että toimeentuloedellytys esitetyllä tavalla on liian tiukka ja tulee merkittävästi vähentämään Suomen houkuttelevuutta myös kansainvälisten osaajien silmissä. Lisäksi se heikentää jo Suomessa olevien asemaa ja voi vaikuttaa heidän kotoutumiseensa negatiivisesti. Liittomme edustaa korkeimman koulutuksen omaavia tutkijoita ja tieteentekijöitä. Valitettavasti tutkimusrahoituksen ollessa usein sirpaleista ja määräaikaista, myös tutkijat kohtaavat työttömyyttä työurallaan rahoitusjaksojen ja työsuhteiden katkoissa. Selvitystemme mukaan lähes 30 % nuoremmista tutkijoista on kokenut työttömyyttä (ks. Tieteentekijöiden kyselyt nuoremmille tutkijoille 2017–2024), vaikka tutkijakoulutettujen työttömyysaste on yleistä työttömyyttä alhaisempi. Koska tutkijoiden työmarkkinat ovat Suomessa pienet ja rekrytointi- ja arviointiprosessit kestävät tyyppillisesti useita kuukausia, mahdollinen työttömyysjakso pitkittyy monen kohdalla helposti yli kolmen kuukauden kestoiseksi. Laboren vastikään julkaiseva tutkimus *Työttömät tohtorit – seitsemänsadan tohtorin puheenvuoro* (Idström 2024) näyttääkin, että tohtoreiden työttömyys pitkittyy helposti

yli kuuden kuukauden, vaikka kyseessä ovat juuri ne korkeasti koulutetut erityisosaajat, joita maamme kipeästi tarvitsee kasvun ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi.

Hallituksen esitys heikentää prekaarissa asemassa olevien tilannetta entisestään ja voi aiheuttaa esimerkiksi sen, että työttömyysturvaa jätetään hakematta, jotta kansalaisuuden edellytykset eivät vaarantuisi. Tämä todetaan myös hallituksen esityksessä. Epävarmuus omasta toimeentulosta voi aiheuttaa monenlaisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia ja on omiaan heikentämään kototutumista. Taloudellisten haasteiden lisäksi kansainvälisen tutkijan kohtaama työttömyys voisi jatkossa muodostaa vakavan esteen muutoin mahdolliselle ja toivotulle kansalaistamiselle.

Hallituksen esityksessä arvioidaan, ettei uusi toimeentuloedellytys pääasiassa koskisi kansainvälisiä osaajia, jos ja kun he ovat saapuneet Suomeen työn perässä. Kuten edellä toteamme, näin ei ole, vaan myös korkeasti koulutetut osaajat kohtaavat työttömyyttä, joka heidän kohdallaan helposti myös pitkittyy pikemminkin olosuhteiden kuin henkilöstä johtuvien syiden vuoksi. Käsillä oleva hallituksen esitys onkin ristiriidassa hallituksen aiemmin läpiviemän esityksen kanssa, jonka mukaisesti työperusteisen oleskeluluvan suoja-aika työn päättymisen jälkeen rajattiin kolmeen tai erityisosaajien kohdalla kuuteen kuukauteen. Kyseisen hallituksen esityksen lausuntokierroksella keskeisin vaade koskien kansainvälisiä osaajia oli, että etenkin kolmen kuukauden aikaraja on aivan liian lyhyt ottaen huomioon korkeasti koulutettujen osaajien rekrytointiprosessit ja työmarkkina Suomessa.

Turvaton toimeentuloedellytyksen muotoilu on hyvin ongelmallinen. Tämä johtuu edellä esitetyn lisäksi myös siitä, että tällä hetkellä (tammikuu 2025) aikuisen kansalaisuushakemusten odotettavissa oleva käsittelyaika Migrissä on 9–31 kuukautta. Koska hallituksen esityksessä toimeentuloedellytyksen tarkasteluaika määritellään kahdeksi vuodeksi ennen hakemuksen käsittelyä, tarkoittaa tämä käytännössä, että henkilö ei voi hakemusta jättäessään tietää, tuleeko hän täyttämään kansalaistamisen edellytykset siinä vaiheessa, kun hänen hakemuksensa noin kahden vuoden kuluessa otetaan käsittelyyn. Tämä muodostaa hyvin epäreilun tilanteen yksilölle, joka joutuu odottamaan kansalaisuushakemuksensa käsittelyä ja jos käykin niin, että hänen työnsä tuona aikana päättyy. Kansalaisuutta hakevan henkilön tulisi voida luottaa siihen, että hän hakemusta jättäessään tietää, millä perusteiden hänen hakemustaan käsitellään ja voi siten katsoa hakevansa kansalaisuutta. Nyt henkilö joutuu maksamaan useita satoja euroja kansalaisuushakemuksestaan vailla varmuutta siitä, täyttääkö hän kansalaistamisen edellytykset useiden kuukausien tai jopa vuosien päästä hakemuksen jättämisestä. Jos yksilön hakemuksen kohtalosta ovat riippuvaisia myös muut perheen jäsenet, on tilanne täysin kohtuuton.

Lopuksi on todettava, että hallituksen esitys muuttaisi Suomen kansalaistamisen ehdot yhdeksi tiukimmista Euroopassa – Tanskan ohella. Kun muut keskeiset verrokkimaat, kuten Ruotsi, Norja ja Itävalta, ovat kansalaistamisen toimeentuloedellytyksen suhteen huomattavasti väljempiä, täytyy kysyä, miten Suomi aikoo todellisuudessa vahvistaa houkuttelevuuttaan ulkomaisen työvoiman ja osaajien silmissä. Sellaisten ihmisten, jotka haluavat tulla ja asettua maahan, tehdä työtä, perustaa tai tuoda tänne perheensä, ja rakentaa yhteiskuntaamme yhteiseksi hyväksi.

Tieteentekijät ei kannata hallituksen esitystä kansalaistamisen toimeentuloedellytyksen tiukentamisesta.

Lisätietoja:

Toiminnanjohtaja Nina Hahtela

Erityisasiantuntija Miia Ijäs-Ildrobo

Molempien sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi(a)tieteentekijat.fi